

**Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Хмельницький інститут соціальних технологій**

Бирко Н.М.

**ПСИХОЛОГІЯ СУБ'ЄКТІВ
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ**

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів

Хмельницький – 2024

**Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Хмельницький інститут соціальних технологій**

Бирко Н.М.

**ПСИХОЛОГІЯ СУБ'ЄКТІВ
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ**

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів

Хмельницький – 2024

УДК 159.9:376-056.2(072)
Б 64

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна» (протокол № від 2024 року)*

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології та соціальної роботи Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (протокол № від 2024 року).

Рецензенти:

Кондратюк С.М. – завідувач кафедри психології та соціальної роботи
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна».

Гулеватий А.А. – завідувач кафедри психології та інклюзивної освіти, методик
природничо-математичних дисциплін Хмельницького
обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені
Анатолія Назаренка.

Бирко Н.М. Психологія суб'єктів інклюзивного навчання: методичні
рекомендації щодо самостійної роботи студентів. ХІСТ Університету
«Україна». Хмельницький, 2024. 41с.

Методичні рекомендації розроблені в допомогу студентам закладів вищої освіти для вивчення навчального матеріалу з курсу «Психологія суб'єктів інклюзивного навчання», підготовки до семінарських занять, написання рефератів та усім зацікавленим особам.

©Бирко Н.М., 2024
©ХІСТ Університету «Україна», 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
<i>Змістовий модуль</i>	
Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти в Україні..	7
<i>Змістовний модуль</i>	
Психологічні особливості практичної діяльності суб'єктів інклюзивного навчання.....	8
ПЕРЕЛІК ТЕМ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	9
<i>Плани семінарських занять до змістового модулю</i>	
Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти в Україні.....	10
<i>Плани семінарських занять до змістового модулю</i>	
Психологічні особливості практичної діяльності суб'єктів інклюзивного навчання.....	18
ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТІВ З ДИСЦИПЛІНИ.....	26
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ.....	28
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ.....	29
ГЛОСАРІЙ (термінологічний словник).....	32
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Психологія суб'єктів інклюзивного навчання» є складовою циклу фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін, що вивчаються студентами освітнього рівня «магістр» за галуззю знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальністю 053 «Психологія».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- передумови виникнення та історію розвитку інклюзивного навчання, наукові підходи та етапи еволюції інклюзії в Україні;
- нормативно-правову та законодавчу базу інклюзивної освіти в Україні та за її межами;
- основні психологічні аспекти організації інклюзивного навчання у закладах освіти в Україні;
- психологічні особливості та ключові ознаки створення сучасного інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти;
- необхідні психологічні умови забезпечення якісного інклюзивного навчання дітей з ООП в сучасних закладах освіти;
- психологічну структуру готовності суб'єктів інклюзивного навчання до взаємодії;
- алгоритм впровадження інклюзивного навчання в сучасних закладах освіти;
- етапи психологічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;
- методи діагностики професійної компетентності педагогічного працівника та його психологічної готовності до роботи в умовах інклюзивного навчання;
- основи концепції універсального дизайну та концепції безбар'єрності в інклюзивному освітньому середовищі інклюзивного закладу освіти;
- поняття про соціально-психологічний клімат в інклюзивній групі чи класі;
- специфіку та форми роботи психолога в умовах інклюзивного навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **вміти:**

- використовувати ефективні стратегії взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання;
- здійснювати роботу з метою формування толерантного ставлення до здобувачів з особливими освітніми потребами;
- запобігати виникненню психологічним бар'єрам, конфліктам у взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання;
- проводити роботу, спрямовану на зміцнення психологічного здоров'я особистості в умовах інклюзивного освітнього середовища;
- визначити основні компоненти професійно-особистісної готовності педагогічного працівника до роботи в інклюзивному класі чи групі;

- проводити аналіз соціально-психологічного клімату в інклюзивному середовищі;
- здійснювати психологічну діагностику, моніторинг особистісного розвитку здобувачів освіти, прогнозувати зміни освітньої ситуації та визначати її основні тенденції;
- робити опис психодіагностичного інструментарію з проблеми виявлення індивідуальних особливостей розвитку; рівня розвитку психічних процесів; діагностики соціальної зрілості, стилю взаємодії педагогів і батьків;
- аналізувати результати діагностичних досліджень, формулюючи психологічні висновки та рекомендації для суб'єктів інклюзивного навчання;
- складати програму щодо корекції особистісних проявів поведінки та розвитку особистості здобувачів освіти за допомогою спеціальних засобів психологічної корекції (індивідуальні корекційні заняття, тренінги, ділові ігри тощо).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні опанувати наступні компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні компетентності:

СК 2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

СК 5. Здатність організовувати і реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК 7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК 13. Розуміти специфіку організації та впровадження інклюзивного навчання осіб із особливими освітніми потребами з урахуванням особливостей їхньої взаємодії з іншим учасниками освітнього процесу в системі інклюзивної освіти.

Очікувані результати навчання з дисципліни «Психологія суб'єктів інклюзивного навчання» (згідно освітньої програми):

ПР 15. Використовувати набуті знання при організації професійної діяльності у системі інклюзивної освіти.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передують цій дисципліні: психологія, психологія праці, основи спеціальної психології та педагогіки, вікова психологія.

Міжпредметні зв'язки: педагогіка, психологія, соціальна педагогіка.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія суб'єктів інклюзивного навчання»

Змістовий модуль

Теоретико-методологічні засади організації інклюзивної освіти в Україні

Тема 1. Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема, виклик сучасності, передумова дотримання прав людини.

Проблема освіти дітей з ООП в сучасному суспільстві. Рання концепція «Нормалізації» та її положення. Основна термінологія інклюзивної освіти в Україні. Інклюзивна освіта: сутність і завдання. Принципи та цінності інклюзивної освіти. Класифікації осіб з ООП. Етапи еволюції інклюзії. Індикатори інклюзії. Компоненти успішної реалізації інклюзивної освіти.

Тема 2. Основи інклюзивного навчання: суть, завдання, принципи та цінності; основні міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні.

Нормативно-правова база інклюзивної освіти на міжнародному рівні. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні. Категорії дітей, віднесених ЮНЕСКО до відчужених вразливих груп. Категорії осіб з ООП Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017р. Етика і філософія інклюзії. Біопсихосоціальна модель інвалідності. МКФ. Функції інклюзивної освіти.

Тема 3. Алгоритм впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти (покрокова інструкція).

Організація інклюзивного навчання осіб з ООП в закладах ЗЗСО і ЗДО. Особливості інклюзивного підходу в закладах освіти. Основні категорії інклюзивної освіти в Україні. Необхідні умови якісного інклюзивного навчання. Порядок зарахування осіб з ООП до ЗЗСО та ЗДО. Алгоритм впровадження інклюзивної освіти.

Тема 4. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах освіти.

Сучасне освітнє середовище - фундамент в забезпеченні якісних освітніх послуг. Ключові ознаки сучасності освітнього середовища. Характеристики «4К» сучасного освітнього середовища – шлях до інклюзивності: наявність, доступність, прийнятність, адаптивність. Середовищний підхід у впровадженні інклюзивної освіти, принципи середовищного підходу. Складові інклюзивного навчання - індикатори інклюзії. Поняття інклюзивного освітнього середовища. Мета та структура інклюзивного освітнього середовища. Основні нормативні документи щодо створення інклюзивного середовища в закладах освіти.

Організація інклюзивного середовища в закладі освіти. Умови створення успішного інклюзивного середовища.

Тема 5. Концепція безбар'єрності в забезпеченні рівності, доступності, толерантності та взаєморозуміння між суб'єктами освітньої взаємодії.

Безбар'єрність – нова суспільна норма в Україні. Освітня безбар'єрність. Шість напрямків безбар'єрності. Світові практики концепції безбар'єрності. Мандрівка «Довідником безбар'єрності». Приклади бар'єрів. Рекомендації щодо мовної безбар'єрності.

Змістовний модуль Психологічні особливості практичної діяльності суб'єктів інклюзивного навчання

Тема 6. Деонтологія інклюзивного навчання – основа професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Теоретико-методологічні аспекти інклюзивного навчання. Педагогічна деонтологія як наука. Основні вимоги ставлення практичного психолога до своєї праці в умовах інклюзивного навчання. Завдання деонтології інклюзивної освіти. Структурні компоненти професійних компетентностей практичного психолога в інклюзивному середовищі. Принципи деонтології інклюзивної освіти. Підготовка психолога до організації інклюзивного освітнього простору в закладах освіти.

Тема 7. Пріоритетні підходи взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання.

Толерантність як ціннісна основа інклюзивної освіти. Проблема формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі. Теоретичні суспільно-соціальні моделі та базові міжнародні документи з прав людини. Необхідність створення толерантного середовища в закладі освіти. Основні характеристики толерантного середовища. Педагогічна толерантність та її види. Типи взаємодії толерантного стилю спілкування. Співвідношення категорій толерантність-інтолерантність. Актуальність стратегії партнерської взаємодії в системі інклюзивної освіти. Командний підхід в роботі практичного психолога інклюзивного закладу освіти. Партнерська взаємодія в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Застосування 3D-формули партнерської взаємодії в командній роботі всіх учасників освітнього процесу інклюзивної форми навчання.

Тема 8. Концепція універсального дизайну в освітній діяльності.

Поняття та функції універсального дизайну в освіті. Підхід універсальності в нормативних документах «Про освіту». Приклади універсального дизайну в інклюзивному середовищі. Принципи універсального дизайну в освіті. Правила дотримання принципів УДО. Архітектурна доступність закладів освіти. Забезпечення доступності закладів освіти з ООП. Розумне пристосування закладів освіти. Оновлені державні будівельні норми закладів освіти. Правила дотримання нових ДБН.

Теми семінарських занять

1. Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема, виклик сучасності, передумова дотримання прав людини.
2. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами
3. Психологічні аспекти організації інклюзивного навчання у закладах освіти.
4. Психологічний супровід осіб з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.
5. Психологія особистості практичного психолога як суб'єкта інклюзивного навчання.
6. Інклюзивне навчання як інструмент інклюзивної взаємодії в освітньому середовищі закладу освіти.
7. Специфіка та форми роботи психолога в умовах інклюзивного навчання.
8. Концепція універсального дизайну в освітній діяльності.

Змістовий модуль
Теоретико-методологічні засади організації
інклюзивної освіти в Україні

Тема: Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема, виклик сучасності, передумова дотримання прав людини.

План семінарського заняття

1. Проблема освіти дітей з ООП в сучасному суспільстві. Рання концепція «Нормалізації» та її положення.
2. Інклюзивна освіта: сутність і завдання. Основна термінологія інклюзивної освіти в Україні.
3. Принципи та цінності інклюзивної освіти.
4. Класифікації осіб з ООП.
5. Етапи еволюції інклюзії.
6. Індикатори інклюзії.
7. Компоненти успішної реалізації інклюзивної освіти.

Словникова робота: інклюзія, інклюзивне навчання, особа з особливими освітніми потребами, інклюзивне освітнє середовище, включення, сегрегація, інтеграція, інклюзивна освіта, індекс інклюзії, індикатори інклюзії, інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика, інклюзивне суспільство.

Питання для самоконтролю:

1. Яка актуальність, на Вашу думку, сьогодні інклюзивної освіти?
2. В чому полягає головна ідея ранньої концепції «Нормалізації»?
3. Що принесе українському суспільству реформа деінституалізації?
4. Мета інклюзивного навчання в Україні?
5. Яка основна термінологія прописана в Законі України «Про освіту», що стосується інклюзивної освіти?
6. Як ми розуміємо поняття «інклюзія» сьогодні?
7. Хто така особа з особливими потребами сьогодні?
8. Чи є ми сьогодні особами з особливими потребами або з особливими освітніми потребами? Назвіть приклади.
9. Які етапи еволюції інклюзії Ви знаєте? В чому полягає їх сутність?
10. В чому відмінність між етапами еволюції інклюзії: «інтеграція» та «інклюзія»?
11. Які Ви знаєте цінності інклюзивної освіти?
12. Яких принципів інклюзії потрібно дотримуватись в освітньому процесі?
13. Що таке інклюзивна освіта, які її основні пріоритети?
14. Назвіть індикатори інклюзії та розкрийте зміст кожного?
15. Хто з учених і з якої країни розробив «індекс інклюзії»?

16. Чи можливо створити в Україні інклюзивне суспільство, не задіюючи індикатори інклюзивної освіти?
17. Які Ви знаєте класифікації осіб з особливими потребами?
18. Перерахуйте компоненти успішної реалізації інклюзивної освіти та розкрийте їх зміст.

Рекомендована література:

1. Комітет з прав осіб з особливими освітніми потребами ООН : Зауваження загального порядку №4 (2016). Поширення: Загальне. 2 вересня 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.soippro.edu.ua/images/Мобільна_сторінка/Інклюзивна_освіта/Нормативноправове_забезпечення/Конвенція_ООН_про_права_осіб_з_інвалідністю_2016.pdf (дата звернення: 14.09.2018).
2. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14.12.1960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174 (дата звернення: 14.09.2018).
3. Методичні рекомендації для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / Н.С. Івашура, А.В. Ангелова –Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 48с. – (Інклюзивна освіта).
4. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика з інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л.М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. – Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г.М., 2020. – 235с.
5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 300 с.

Тема: Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

План семінарського заняття

1. Примірне положення про Команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (*Наказ МОН №609 від 08.06.2018р.*).
2. Склад учасників Команди супроводу в ЗДО і ЗЗСО.
3. Принципи діяльності та завдання Команди супроводу.
4. Основні функції учасників Команди супроводу.
5. Організація роботи Команди супроводу та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дитині з ООП.
6. Практичний психолог як один із членів Команди психолого-педагогічного супроводу та суб'єктів інклюзивного навчання.

Словникова робота: команда психолого-педагогічного супроводу, індивідуальний освітній план, індивідуальна навчальна програма, постійні учасники команди супроводу, залучені фахівці, інклюзивно-ресурсні центри.

Питання для самоконтролю:

1. Хто і з якою метою створює команду психолого-педагогічного супроводу в закладі освіти?
2. Яким нормативним документом керується команда психолого-педагогічного супроводу в закладі освіти?
3. З якою службою тісно співпрацює команда психолого-педагогічного супроводу з питань надання корекційно-розвиткових послуг та методичного забезпечення її діяльності?
4. Чи розробляє заклад освіти власне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
5. Який документ визначає послідовність, форму і темп засвоєння дитиною з ООП компонентів освітньої програми?
6. В якому документі окреслено коло знань, умінь і навичок, які підлягають засвоєнню кожного окремого навчального предмету?
7. Якими основними принципами діяльності керується команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
8. Що закладено в основні завдання психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
9. Які функції покладені на адміністрацію закладу освіти в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
10. Які основні функції виконує практичний психолог в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
11. Чи мають функції в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП їх батьки?

12. Що Вам відомо про функції інших учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
13. Хто такий в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП асистент вчителя/вихователя? Які його функції?
14. У якому форматі і як часто збирається команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в освітньому закладі?
15. Хто здійснює загальне керівництво командою психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП?
16. Над яким документом щодо розвитку дитини з ООП працює уся команда психолого-педагогічного супроводу?
17. Скільки часу відведено учасникам команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП на спостереження та розробку індивідуальної програми розвитку?
18. Чи узгоджує команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП розклад корекційно-розвиткових занять дитини з ООП з її батьками?

Рекомендована література:

1. Примірне положення про Команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (Наказ МОН №609 від 08.06.2018р.).

Тема: Психологічні аспекти організації інклюзивного навчання у закладах освіти.

План семінарського заняття

1. Психологія безпеки.
2. Феномен психологічної безпеки інклюзивного освітнього простору: поняття, фактори, ризики.
3. Психологічна безпека особистості учасників освітнього процесу.
4. Тлумачення основних характеристик та індикаторів визначення психологічної безпеки в умовах інклюзивного навчання (психологічна захищеність, задоволення, референтність).
5. Психологічна напруга як фактор порушення психологічної безпеки.

Словникова робота: безпека, психологія безпеки, психологічна безпека, психологічна захищеність, задоволення, референтність, психологічна безпека інклюзивного освітнього простору, психологічне насильство, психологічна безпека особистості учасників освітнього процесу, психологічна напруга.

Питання для самоконтролю:

1. Що передбачає психологія безпеки для учасників освітнього процесу?
2. На скільки важлива в інклюзивному освітньому середовищі психологічна безпека? Чому?
3. Які дії потрібно прийняти для психологічної безпеки в інклюзивному освітньому середовищі?
4. Якими компетентностями повинні володіти працівники закладів освіти, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами?
5. Що означає для Вас поняття «психологічна безпека інклюзивного освітнього простору»?
6. В чому полягає суть поняття «психологічного насилля»?
7. Якими факторами визначається психологічна безпека інклюзивного освітнього простору?
8. Які фактори ризику можуть впливати на психологічну безпеку інклюзивного освітнього простору?
9. Наскільки важливі заходи щодо забезпечення психологічної безпеки інклюзивного освітнього простору в закладі освіти?
10. Що можна запропонувати у формі заходів задля забезпечення психологічної безпеки інклюзивного освітнього простору?
11. Які завдання стоять перед педагогічними працівниками щодо забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища?
12. В чому полягає сутність поняття «психологічна безпека особистості учасників освітнього процесу»?
13. Від яких факторів залежить психологічна безпека особистості учасників освітнього процесу?

14. Якими заходами можемо забезпечити психологічну безпеку особистості учасників освітнього процесу?
15. Яким позитивним змінам може сприяти психологічна безпека особистості учасників освітнього процесу в житті кожного?
16. Що є основними характеристиками психологічної безпеки в інклюзивному навчанні?
17. Які індикатори є для визначення психологічної безпеки в умовах інклюзивного навчання є:
18. Коли може виникати у здобувачів освіти психологічна напруга?
19. До яких негативних наслідків може привести психологічна напруга в умовах інклюзивного навчання?
20. Як можна запобігти виникненню психологічної напруги в умовах інклюзивного навчання?

Рекомендована література:

1. Психологічна безпека освітнього середовища : навчально-методичний посібник / упоряд. : В. В. Байдик, Н. О. Столбун. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 100 с.
2. Психологічна безпека освітнього середовища. Режим доступу: <https://repository.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/01/1-Psyhologichna-bezpeka-Ostatочно-1.pdf>
3. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С.П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці: «Технодрук», 2021. 352 с.

Тема: Психологічний супровід осіб з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.

План семінарського заняття

1. Поняття про психологічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі. Загальні та спеціальні завдання психологічного супроводу.
2. Етапи та напрями психолого-педагогічного супроводу.
3. Психолого-педагогічні послуги з адаптації здобувачів освіти: інтегрування у освітній процес, соціалізація у колективі, розкриття здібностей та талантів.
4. Психологічне дослідження властивостей особистості. Емоційний, поведінковий, когнітивний компоненти готовності до інтеграції в умови інклюзивного навчання.
5. Методи психологічної діагностики у супровідній діяльності (вивчення документації; метод бесіди; метод тестування; метод спостереження; аналіз результатів діяльності).
6. Психологічна картка супроводу здобувача освіти.
7. Корекційно-розвивальна допомога під час навчання (індивідуальні заняття, тренінгові заняття тощо). Корекція особистісних проявів та поведінки.

Словникова робота: психологічний супровід, психолого-педагогічний супровід, властивості особистості, характер, темперамент, спрямованість, здібності, емоції, вольові якості, корекційно-розвивальна допомога, корекція, корекційна робота.

Питання для самоконтролю:

1. На скільки важливим є психологічний супровід для дитини з ООП?
2. Що є головною метою психолого-педагогічного супроводу?
3. Чи входить до психолого-педагогічного супроводу робота з батьками дітей з ООП?
4. Хто з постійних учасників психолого-педагогічної команди найчастіше надає психологічний супровід дитині з ООП?
5. За якими напрямами здійснюється психолого-педагогічний супровід?
6. Яких принципів повинен дотримуватись практичний психолог, здійснюючи психологічний супровід дитині з ООП?
7. У чому полягає різниця між загальними та спеціальними завданнями психологічного супроводу осіб з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання?
8. Чи можемо ми скласти алгоритм психологічного супроводу практичного психолога щодо навчання та розвитку дитини з ООП?
9. Які кроки має здійснити практичний психолог з надання психолого-педагогічних послуг щодо адаптації здобувачів освіти?

10. Що означає для фахівця «інтегрування у освітній процес»?
11. Що означає для практичного психолога соціалізувати дитину з ООП в колективі?
12. Які методи психологічного дослідження властивостей особистості ви знаєте?
13. Які заходи практичного психолога мають бути спрямовані на формування кожного із компонентів (емоційний, поведінковий, когнітивний) готовності дітей з ООП до інклюзивної освіти?
14. Якими супровідними методами психологічної діагностики користуються практичні психологи в професійній діяльності?
15. Що таке психологічна картка супроводу здобувача освіти? Які її особливості та переваги?
16. У яких форматах може надаватись корекційно-розвивальна допомога дітям з особливими освітніми потребами в освітніх закладах?
17. Хто з фахівців займається корекційною роботою з дітьми з особливими освітніми потребами в освітніх закладах?
18. За якими напрямками корекції особистісних проявів та поведінки дитини з особливими освітніми потребами працюють фахівці?

Рекомендована література:

1. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / [кол.авторів; за заг. ред. Т.О. Докучино]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172с.
2. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

Змістовний модуль
Психологічні особливості практичної діяльності
суб'єктів інклюзивного навчання

Тема: Психологія особистості практичного психолога як суб'єкта інклюзивного навчання.

План семінарського заняття

1. Психологія особистості педагога як суб'єкта інклюзивного навчання. Цінності та культура педагога. Етика спілкування педагога зі здобувачами з різними нозологіями.
2. Індивідуально-особистісні особливості педагогів як суб'єктів інклюзивного навчання. Особливості психологічної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання закладу освіти.
3. Методи діагностики психологічної готовності педагога до роботи в умовах інклюзивного навчання.
4. Психологічні бар'єри, які виникають у педагога під час спілкування в умовах інклюзивного навчання.
5. П'ять кордонів, які необхідно дотримуватися педагогу під час навчання.
6. Концептуальні засади розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників.

Словникова робота: індивідуально-особистісні особливості, гуманізм, толерантність, співпраця, бар'єри, соціально-психологічне середовище, адаптивність, креативність, милосердя, підтримка, педагогічний оптимізм, педагогічна справедливість, інклюзивна компетентність, педагогічні знання, педагогічні вміння, педагогічні цінності, людино центризм, інклюзивність, доступність, інтеграція.

Питання для самоконтролю:

1. Якими психологічними характеристиками має бути наділений педагог як суб'єкт інклюзивного навчання?
2. Що можна віднести до цінностей, які допоможуть педагогу швидко адаптуватися до умов інклюзивного навчання?
3. У чому може проявлятися культура педагога як суб'єкта інклюзивного навчання?
4. Якими якостями та професійними компетентностями має бути наділений педагог, який є суб'єктом інклюзивного навчання?
5. В чому полягає сутність особливостей психологічної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання закладу освіти?
6. Формування психологічної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання відбувається відповідно до певних напрямів. Розкрийте ці напрями.

7. Чи можна психологічну готовність педагога до інклюзивного навчання зазначити у вигляді структури, відповідно до відповідних компонентів?
8. Які Ви знаєте психологічні бар'єри, що виникають у педагога під час спілкування в умовах інклюзивного навчання?
9. Надайте рекомендації, які можуть допомогти педагогам подолати психологічні бар'єри в умовах інклюзивного навчання.
10. Що Ви знаєте про п'ять кордонів, яких необхідно дотримуватися педагогу під час інклюзивного навчання?
11. Що Вам відомо про «Кордон фізичної безпеки»?
12. Що Ви знаєте про «Кордон особистого простору»?
13. Чим характеризується «Кордон емоційної безпеки»?
14. Які особливості Вам відомі про «Кордон професійних обов'язків»?
15. Що означає «Кордон етичних норм»?
16. Надайте рекомендації, які допоможуть педагогам дотримуватися п'яти кордонів під час навчання.
17. Як можна розвивати інклюзивну компетентність педагогу сучасного освітнього закладу?
18. Дотримання яких принципів передбачає етика спілкування педагога зі здобувачами з різними нозологіями?
19. Розкрийте сутність принципу толерантності в роботі педагога з дітьми з ООП.
20. Чи готові Ви надати конкретні приклади того, як педагог може застосувати принципи та правила етика спілкування у своїй практиці?

Рекомендована література:

1. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / [кол.авторів; за заг. ред. Т.О. Докучино]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 172с.
2. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
3. Єрмоєнко О.А. Сутність педагогічного супроводу освітнього процесу. Режим доступу: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2768/1/12yooaep.pdf>

Тема: Інклюзивне навчання як інструмент інклюзивної взаємодії в освітньому середовищі закладу освіти.

План семінарського заняття

1. Інклюзивне навчання як інструмент інклюзивної взаємодії в освітньому середовищі закладу освіти.
2. Сутність толерантності: психологічні підходи до проблеми. Соціально-когнітивний погляд на толерантність. Толерантність як поведінкова складова особистості.
3. Підходи до формування толерантного ставлення у здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.
4. Соціально-психологічна ідентичність як основа толерантного та інтолерантного ставлення до інших. Гандикапізм як прояв інтолерантності.
5. Міжособистісна взаємодія суб'єктів інклюзивного навчання: від інклюзивного мислення до комунікативної компетентності. Ситуації та конфлікти, які виникають під час міжособистісної взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання.
6. Етно-соціо-культурні, статусно-рольові, індивідуально-психологічні труднощі у процесі спілкування суб'єктів інклюзивного навчання.

Словникова робота: толерантність, фізичне середовище, психологічне середовище, педагогічна толерантність, абсолютна толерантність, суб'єктивна толерантність, об'єктивна толерантність, інтолерантність, дискримінація, прийняття, нетерпимість, упередженість, стереотип, гавдикапізм.

Питання для самоконтролю:

1. Чому інклюзивне навчання вважають інструментом інклюзивної взаємодії в освітньому середовищі закладу освіти?
2. За якими напрямками потрібно планувати інклюзивне навчання та організовувати інклюзивне освітнє середовище в сучасному закладі освіти?
3. Що для Вас означає толерантність?
4. Толерантність для Вас є якістю особистості, чи соціальною цінністю, чи основою демократичного суспільства?
5. Які фактори впливають на формування толерантної особистості, толерантного середовища?
6. Які психологічні підходи до визначення толерантності Ви знаєте?
7. Науковці визначили основні підходи формування толерантного ставлення до здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Назвіть їх.
8. Через які дії ми можемо спостерігати прояв толерантної поведінки?
9. Що означає для Вас соціально-психологічна ідентичність?
10. Поясніть різницю між толерантним та інтолерантним ставленням до інших.
11. Гандикапізм є формою толерантного чи інтолерантного ставлення до інших?

12. Які серйозні негативні наслідки має для людей з обмеженими можливостями гандикапізм?
13. Надайте рекомендації щодо боротьби з гандикапізмом.
14. На що повинна бути спрямована взаємодія суб'єктів навчання в інклюзивному освітньому просторі?
15. Які фактори сприяють розвитку міжособистісної взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання?
16. Назвіть основні причини конфліктів в інклюзивному середовищі?
17. Чим можна запобігти конфліктам в інклюзивному середовищі?
18. Надайте рекомендації щодо запобігання конфліктам в інклюзивному середовищі.
19. З чим пов'язані етно-соціо-культурні труднощі у процесі спілкування суб'єктів інклюзивного навчання?
20. Які труднощі у процесі спілкування суб'єктів інклюзивного навчання можна віднести до етно-соціо-культурних труднощів?
21. Назвіть декілька заходів, які сприятимуть подоланню труднощів у спілкуванні суб'єктів інклюзивного навчання.

Рекомендована література:

1. Арц О.В. Теоретична модель особи з комплексом гандикапу та основні форми його прояву. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія.Психологічні науки. Вип. 2. 2021. С.7-13. Режим доступу: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1185/1130>
2. Декларація принципів толерантності [Електронний ре-сурс] : документ від 16.11.1995р. Верховна Рада України : [сайт]. Текст. Київ, 2017. Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503).
3. Липа І. Ю. Толерантність в інклюзивному процесі: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Івано-Франківськ: НАІР, 2019.66 с. Режим доступу: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3988/1/ПОСІБНИК-1-A5.pdf>
4. Ставицький О.О., Ставицька О.Г. Особливості прояву гандикапності у представників різних професій. Режим доступу: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_1/23.pdf.

Тема: Специфіка та форми роботи психолога в умовах інклюзивного навчання.

План семінарського заняття

1. Роль психолога у формуванні психологічної готовності суб'єктів інклюзивного навчання до взаємодії з учасниками з особливими освітніми потребами.
2. Формування навички прийняття та розуміння інших, співробітництва, культурної поведінки, вміння позитивної взаємодії у колективі.
3. Формування позитивної «Я-концепції» у здобувачів з особливими освітніми потребами.
4. Особливості консультаційної роботи з суб'єктами інклюзивного навчання як невід'ємна його складова. Етапи та принципи консультаційної роботи.
5. Психологічне консультування педагогів з питань інклюзивного навчання у закладі освіти.
6. Психокорекційна робота з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані.

Словникова робота: психологічна готовність суб'єктів інклюзивного навчання, індивідуалізація, комплексність, системність, консультування, психологічне консультування, позитивна «Я-концепція», соціалізація, адаптація, корекція, психокорекційна робота, кризовий стан.

Питання для самоконтролю:

1. Яку роль у формуванні психологічної готовності суб'єктів інклюзивного навчання до взаємодії з учасниками з особливими освітніми потребами відіграє психолог?
2. У яких напрямках здійснює свою діяльність психолог щодо формування психологічної готовності суб'єктів інклюзивного навчання?
3. Які завдання стоять перед психологом у формуванні психологічної готовності суб'єктів інклюзивного навчання до взаємодії із здобувачами освіти, що мають особливі освітні потреби?
4. Що закладено в наступні навички педагога: прийняття та розуміння інших, співробітництво, культура поведінки, вміння позитивної взаємодії у колективі?
5. Надайте рекомендації щодо формування вищезазначених навичок педагога інклюзивного навчання.
6. Що важливо врахувати при формуванні позитивної «Я-концепції» у здобувачів з особливими освітніми потребами?
7. Назвіть декілька прикладів того, як можна формувати позитивну «Я-концепцію» у здобувачів з особливими освітніми потребам.
8. Які особливості консультаційної роботи з суб'єктами інклюзивного навчання Ви знаєте?
9. В яких форматах може здійснюватись консультування?
10. Які переваги психологічного консультування Ви знаєте?

11. Що є головною метою психокорекційної роботи з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані?
12. Які завдання психокорекційної роботи з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані?
13. Які методи та прийоми психокорекційної роботи з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані Ви знаєте?
14. Як можуть проявлятися кризові стани в суб'єктів інклюзивного навчання?
15. Що важливо враховувати у суб'єктів інклюзивного навчання, які перебувають у кризових станах?
16. Психокорекційна робота з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані, може проводитися як індивідуально, так і в групі. Які методи психокорекції передбачає індивідуальна форма роботи практичним психологом?
17. Ефективними в роботі з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані є використання психокорекційних методик. Назвіть декілька з них.
18. Назвіть деякі приклади психокорекційної роботи з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані.

Рекомендована література:

1. Алгоритм діяльності психолога в умовах інклюзивної освіти. Режим доступу: http://www.rozdolnezosh.edukit.kherson.ua/inklyuziya/algoritmdiyalnosti_praktichnogo_psihologa_i_socialnogo_pedagoga_v_umovah_inklyuzivno_i_osviti_vklyuchaye/
2. Зінченко О.О. Психологічний супровід становлення особистості в освітньому просторі (2017). Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017>
3. Міщенко М. Психологічний супровід студентів з особливими потребами. Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12794/1/Psyhologichnyi%20suprovid%20studetiv%20z%20osoblyvymy%20potrebamy.pdf>
4. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти : методичні рекомендації. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 2017. 92 с.
5. Павлова І.Ю. Проблема самоусвідомлення образу «Я» в осіб з ДЦП. Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/241>
6. Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах модернізації освітньо-виховного простору. Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/school/method/upbring/1334/>
7. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/709275/1/інклюзія.pdf>

Тема: Концепція універсального дизайну в освітній діяльності.

План семінарського заняття

1. Поняття та функції універсального дизайну в освіті.
2. Принципи універсального дизайну в освіті.
3. Архітектурна доступність закладів освіти.

Словникова робота: універсальний дизайн, універсальний дизайн в освіті, доступність, фізична доступність, архітектурна доступність, сучасний освітній простір, фізичні бар'єри, ментальні бар'єри, розумне пристосування. безпека, інформативність, зручність, будівельні норми, державні будівельні норми (ДБН), безбар'єрне архітектурне середовище.

Питання для самоконтролю:

1. Хто в свій час говорив про те, що «Великими людьми я називаю тільки тих, хто надав великі послуги людству»?
2. Що пише про універсальний дизайн в сфері освіти Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року?
3. Як Ви розумієте Концепцію універсального дизайну?
4. Наведіть декілька прикладів підходу універсальності в Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року.
5. Чому сьогодні так важливо реалізувати концепцію універсального дизайну в освітній діяльності?
6. Які функції в освітній сфері виконує універсальний дизайн?
7. Хто розробив 7 принципів універсального дизайну?
8. Назвіть 7 принципів універсального дизайну та наведіть приклади їх в практичній діяльності психолога.
9. Які американські архітектори займалися концепцією доступності задля охоплення категорій людей з різними функціональними обмеженнями, щоб задовільнити їх потреби?
10. Що, на Вашу думку, є розумним пристосуванням? Наведіть приклади.
11. Чи важлива доступність в сфері освітніх послуг?
12. Для чого існують державні будівельні норми в Україні?
13. Що передбачають оновлені державні будівельні норми в сфері освітніх послуг?
14. Наведіть приклади доступності закладу освіти, в якому ви навчаєтесь?
15. Яких правил потрібно дотримуватись задля запровадження архітектурної доступності в закладі освіти?
16. Чи є тотожними терміни «універсальний» і «доступний», як Ви їх розумієте?
17. Чи все доступне є універсальним і навпаки?

18. Чому так важлива архітектурна доступність при впровадженні інклюзивного навчання в закладі освіти?

Рекомендована література:

1. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посіб. Київ, 2013. 128 с.
2. Азін В. Приклади застосування універсального дизайну. URL: <https://www.slideshare.net/undpukraine/ss-56399768>
3. Байда Л. Простір без бар'єрів: як застосовувати в школі принципи універсального дизайну. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-pryntsyipy-universalnogo-dyzajnu-v-shkoli/>
4. Байда Л. Ю Школа для кожного: навч. посіб. Київ, 2015. 60 с.
5. Байда Л. Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/>
6. Бирко Н.М. Архітектурна доступність закладів освіти – один із шляхів реалізації універсального дизайну. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*: матеріали І всеукр. міждисципл. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 8 квітня 2021р. / упор. З.І. Удич. Тернопіль: ТНПУ, 2021. С. 16-20.
7. Бирко Н.М. Концепція універсального дизайну в освіті. *Освіта Сумщини*. 2019. №3(43). С.15-18.
8. Бирко Н.М. Пріоритетні підходи універсального дизайну //Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 3 (140). Одеса, 2022. С.46-52.
9. Бирко Н.М. Універсальний дизайн – одна із дієвих концепцій в роботі вчителя щодо забезпечення індивідуальних потреб учнів. *Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення*: зб. тез доповідей всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. Одеської академії неперервної освіти. 30 квітня 2021р. Одеса: Астропринт, 2021. С. 12-15.
10. Бирко Н.М. Універсальний дизайн – потреба та необхідність у забезпеченні якісних освітніх послуг сьогодення. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. у 2 томах. Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. 31 берез.-2 квіт. 2021р. Харків: Мітра, 2021. Т.1. С. 184-188.
11. Бирко Н.М. Універсальний дизайн в навчанні. *Шкільна освіта Хмельниччини: психолого-педагогічний супровід модернізаційних процесів*: зб. наук. пр. Хмельницький : ХОІППО, 2020. С.29-34.

ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТИВ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Еволюція суспільних поглядів на проблему інвалідності.
2. Стереотипи, що існують у сім'ях молоді з інвалідністю.
3. Гуманістичний зміст інклюзивного навчання.
4. Основні підходи до вивчення природи інвалідності в теорії генетичного відбору Ф.Гальтона.
5. Підходи до вивчення природи інвалідності в психоаналізі фрейдистів.
6. Особливості включення людини з особливими потребами в соціальне життя згідно концепції Е.Еріксона.
7. Психосоціальна інтеракція Е.Еріксона та її обґрунтування природи інвалідності.
8. Розвиток соціальних навичок у людини з особливими потребами з точки зору гуманістичної психології К.Роджерса.
9. Л.С.Виготський про навчання і виховання дітей з обмеженими психофізичними можливостями.
10. Зарубіжний досвід навчання дітей з розладами спектру аутизму.
11. Аналіз досвіду виховання дітей з синдромом Дауна у зарубіжних країнах.
12. Розвиток компенсаторних можливостей людини з інвалідністю як шлях до адаптації його у суспільство: аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду.
13. Психолого-педагогічний супровід та соціалізація здобувачів освіти з нозологіями.
14. Психологічні механізми гандикапізму.
15. Особливості спілкування в інклюзивній групі чи класі.
16. Психологічні особливості розвитку особистості з порушенням
17. Основні форми роботи з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.
18. Основні чинники, що визначають ставлення до молоді з порушеннями фізичного та розумового розвитку.
19. Формування позитивного ставлення до людей з особливими потребами.
20. Сприйняття «особливих» людей в процесі еволюції людського суспільства.
21. Роль сім'ї в підготовці дитини з інвалідністю до дорослого життя.
22. Психологічна характеристика спеціаліста, що працює в умовах інклюзивного навчання.
23. Сім'я як суб'єкт психологічної безпеки інклюзивного освітнього простору.
24. Взаємозв'язок психологічної безпеки інклюзивного середовища і психологічного здоров'я суб'єкта інклюзивного навчання.
25. Джерела психотравми у процесі взаємодії в умовах інклюзивного навчання (образи, приниження, ігнорування, висміювання тощо).
26. Психотехнології попередження і подолання професійної дезадаптації у психологів-практиків, викладачів в умовах інклюзивного навчання.

27. Механізми та стадії адаптованості особистості в інклюзивному середовищі.
28. Система цінностей інклюзивного освітнього середовища.
29. Взаємини, взаємодія у середовищі молоді в умовах інклюзивного навчання.
30. Особливості міжкультурної комунікації в інклюзивному освітньому середовищі.
31. Інклюзивна комунікація в закладі освіти.
32. Бар'єри та переваги використання інклюзивного підходу до навчання: психологічний аналіз.
33. Інклюзивне навчання як інструмент співробітництва суб'єктів інклюзивного навчання.
34. Питання гендерних відмінностей, расової і соціальної приналежності у психологічній практиці в інклюзивному навчанні.
35. Вплив толерантності в інклюзивному навчанні на успішність його суб'єктів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат – вид самостійної науково-дослідницької роботи студента. Це письмовий виклад наявних у науковій літературі концепцій; змісту наукової праці; змісту літератури по заданій темі. Студент повинен розкрити суть досліджуваної проблеми. Виклад матеріалу має мати проблемно-тематичний характер.

Етапи роботи над рефератом:

- підбір і вивчення основних джерел, спираючись на запропонований список літератури (5-10 джерел). Можливе написання за одним джерелом (монографія).
- складання бібліографії;
- обробка та систематизація інформації;
- розробка плану реферату;
- написання реферату.

Структура реферату.

- Титульний аркуш;
- Зміст, в якому викладаються пункти плану із зазначенням сторінки, з якої починається пункт.
- Реферат складається з трьох частин: вступу, основної частини і висновку. У вступі обґрунтовується актуальність теми, формулюється суть проблеми, мета і завдання реферату, дається коротка характеристика використаної літератури, обсяг 12-15 сторінок.
- В основній частині реферату реалізуються завдання дослідження: відповідно до плану послідовно і доказово. В основній частині можуть бути представлені таблиці, схеми та графіки.
- У заключній частині автор робить висновки, виходячи з мети і завдань роботи.

Вимоги до оформлення реферату.

Обсяг реферату – 10-15 друкованих сторінок. Стил ь викладу - аналітичний (аналіз джерел, порівняння та зіставлення провідних положень, узагальнення), стиль повинен бути літературним. Обов'язкові построккові посилання на використану літературу. Список літератури за правилами бібліографічного опису повинен завершувати роботу.

Критерії оцінки реферату.

- Відповідність змісту темі і змісту.
- Глибина опрацювання матеріалу.
- Логічність викладу.
- Повнота використання джерел.
- Наявність посилань на джерела.
- Культура писемного мовлення.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Проблема освіти дітей з ООП в сучасному суспільстві.
2. Рання концепція «Нормалізації» та її положення.
3. Основна термінологія інклюзивної освіти в Україні.
4. Інклюзивна освіта: сутність і завдання.
5. Принципи та цінності інклюзивної освіти.
6. Класифікації осіб з ООП.
7. Етапи еволюції інклюзії.
8. Індикатори інклюзії.
9. Компоненти успішної реалізації інклюзивної освіти.
10. Нормативно-правова база інклюзивної освіти на міжнародному рівні.
11. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні.
12. Етика і філософія інклюзії.
13. Функції інклюзивної освіти.
14. Організація інклюзивного навчання осіб з ООП в закладах ЗДО та ЗЗСО.
15. Основні категорії інклюзивної освіти в Україні.
16. Порядок зарахування осіб з ООП до ЗДО та ЗЗСО.
17. Алгоритм впровадження інклюзивної освіти.
18. Сучасне освітнє середовище-фундамент в забезпеченні якісних освітніх послуг.
19. Характеристики «4К» сучасного освітнього середовища – шлях до інклюзивності.
20. Складові інклюзивного навчання - індикатори інклюзії.
21. Поняття інклюзивного освітнього середовища.
22. Мета та структура інклюзивного освітнього середовища.
23. Організація інклюзивного середовища в закладі освіти.
24. Умови створення успішного інклюзивного середовища.
25. Безбар'єрність – нова суспільна норма в Україні.
26. Освітня безбар'єрність.
27. Шість напрямків безбар'єрності.
28. Світові практики концепції безбар'єрності.
29. «Довідник безбар'єрності» в Україні.
30. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі.
31. Актуальність стратегії партнерської взаємодії в системі інклюзивної освіти.
32. Партнерська взаємодія в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.
33. Завдання деонтології інклюзивної освіти.
34. Структурні компоненти професійних компетентностей психолога в системі інклюзивної освіти.
35. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

34. Нормативно-правова документація з УД в Україні.
35. Історія походження концепції Універсального дизайну.
36. Принципи УД та їх застосування в освітній сфері.
37. Психологія безпеки
38. Феномен психологічної безпеки інклюзивного освітнього простору: поняття, фактори, ризики.
39. Психологічна безпека особистості учасників освітнього процесу.
40. Тлумачення основних характеристик та індикаторів визначення психологічної безпеки в умовах інклюзивного навчання (психологічна захищеність, задоволення, референтність).
41. Психологічна напруга як фактор порушення психологічної безпеки.
42. Поняття про психологічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.
43. Загальні та спеціальні завдання психологічного супроводу.
44. Склад та функції учасників групи психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти.
45. Етапи та напрями психолого-педагогічного супроводу.
46. Психолого-педагогічні послуги з адаптації здобувачів освіти: інтегрування у освітній процес, соціалізація у колективі, розкриття здібностей та талантів.
47. Емоційний, поведінковий, когнітивний компоненти готовності до інтеграції в умови інклюзивного навчання.
48. Методи психологічної діагностики у супровідній діяльності (вивчення документації; метод бесіди; метод тестування; метод спостереження; аналіз результатів діяльності).
49. Психологічна картка супроводу здобувача освіти.
50. Корекційно-розвивальна допомога під час навчання (індивідуальні заняття, тренінгові заняття тощо).
51. Корекція особистісних проявів та поведінки.
52. Психологія особистості педагога як суб'єкта інклюзивного навчання.
53. Індивідуально-особистісні особливості педагогів як суб'єктів інклюзивного навчання.
54. Особливості психологічної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання закладу освіти.
55. Методи діагностики психологічної готовності педагога до роботи в умовах інклюзивного навчання.
56. Психологічні бар'єри, які виникають у педагога під час спілкування в умовах інклюзивного навчання.
57. П'ять кордонів, які необхідно дотримуватися педагогу під час навчання.
58. Концептуальні засади розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників.
59. Етика спілкування педагога зі здобувачами з різними нозологіями.

60. Інклюзивне навчання як інструмент інклюзивної взаємодії в освітньому середовищі закладу освіти.
61. Сутність толерантності: психологічні підходи до проблеми. Соціально-когнітивний погляд на толерантність.
62. Підходи до формування толерантного ставлення до учасників навчання з особливими освітніми потребами.
63. Толерантність як поведінкова складова особистості.
64. Соціально-психологічна ідентичність як основа толерантного та інтолерантного ставлення до інших.
65. Причини психологічних бар'єрів у взаємодії суб'єктів інклюзивного навчання.
66. Міжособистісна взаємодія суб'єктів інклюзивного навчання: від інклюзивного мислення до комунікативної компетентності.
67. Роль психолога у формуванні психологічної готовності суб'єктів інклюзивного навчання до взаємодії з учасниками з особливими освітніми потребами.
68. Формування навички прийняття та розуміння інших, співробітництва, культурної поведінки, вміння позитивної взаємодії у колективі.
69. Формування позитивної «Я-концепції» у здобувачів з особливими освітніми потребами.
70. Етапи та принципи консультаційної роботи.
71. Психологічне консультування педагогів з питань інклюзивного навчання у закладі освіти.
72. Психокорекційна робота з суб'єктами інклюзивного навчання, які перебувають у кризовому стані.

ГЛОСАРІЙ (термінологічний словник)

Адаптація/модифікація освітніх програм – трансформація характеру викладення навчального матеріалу шляхом зміни освітніх цілей, змісту або концептуальної складності навчального завдання для конкретної особи з 18 особливими освітніми потребами, зокрема, шляхом спрощення змісту та скорочення матеріалу, інтеграції двох або більше навчальних предметів.

Гайдикап – стан, при якому поєднання фізичних, розумових, психологічних та соціальних якостей або процесів ускладнює пристосування людини, не дозволяючи йому досягти оптимального рівня розвитку та функціонування.

Гендерний стереотип – це надмірно спрощене сприйняття будь-кого на основі його статі або гендеру.

Гетеростереотипи – це образи представників інших етнічних груп, що склалися в даній групі.

Діти з особливими потребами – це особи до 18-ти років, які потребують додаткової підтримки в освітньому процесі (діти з порушеннями 9 психофізичного розвитку, діти з інвалідністю, діти-біженці, працюючі діти, діти-мігранти, діти – представники національних меншин, діти – представники релігійних меншин, діти із сімей з низьким прожитковим мінімумом, безпритульні діти, діти-сироти, діти із захворюваннями СНІД/ВІЛ та інші).

Дискримінація - пов'язана із свавільною відмовою у привілеях, престижі та владі тим членам меншин, чия кваліфікація є такою ж самою, як і у членів домінантної групи.

Дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановлений Законом («Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належним та необхідними.

Ейблізм — це системна дискримінація людей з хронічними захворюваннями та інвалідністю.

Ейблізм — це вид дискримінації, а саме системна дискримінація і соціальне упередження проти людей з інвалідністю. Ейблізм характеризує людей, орієнтуючись тільки на їх порушення і ставить їх потреби на другий план, порівняно з іншими людьми. Саме через це, людям з інвалідністю приписують або навпаки відмовляють у певних навичках або рисах характеру.

Ейджизм – дискримінація людини на підставі її віку, поширена як у формальних, так і в неформальних сферах життя суспільства. 30

Здобувачі вищої освіти - особи, які навчаються у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації.

Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами - особи з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в закладах вищої освіти і потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на вищу освіту.

Інклюзивна група - група у закладі вищої освіти, де поряд із іншими здобувачами освіти навчаються одна або більше осіб з особливими освітніми потребами.

Інклюзивне навчання - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Інклюзивний навчальний заклад – це заклад освіти, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Інклюзивна освіта – термін, який вперше прозвучав у Саламанській декларації про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами, яка була прийнята на Всесвітній конференції з питань освіти осіб з особливими потребами у червні 1994 року. Саме цей документ і став першим міжнародним документом, який наголосив на необхідності проведення освітніх реформ у напрямі інклюзивної освіти.

Інклюзивна освіта – це освітня технологія, яка передбачає навчання й виховання дітей з особливими потребами у звичайному навчально-виховному закладі, де створені відповідні умови для забезпечення максимальної ефективності навчального процесу.

Інклюзивна освіта – процес надання освітніх послуг молоді з інвалідністю, що забезпечує її право на отримання вищої освіти зі створенням у вищому навчальному закладі умов, адаптованих до її потреб і можливостей.

Інклюзія – включення – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і, насамперед, тих, хто має особливі потреби.

Ксенофобія – різке несприйняття особою чи національною лінгвокультурною спільнотою чужої культури, мови, поведінки, манери спілкування тощо. На рівні державної політики може виявлятися як дискримінація за національно-культурними ознаками.

«Комплекс гандикапу» – властивість особистості, яка формується під впливом усвідомлення інвалідності, що руйнує життя, не залишаючи в ньому сенсу, та супроводжується негативними переживаннями, деструктивними оцінками себе і соціуму

Корекційно-розвиткові послуги — це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності.

Навчальна діяльність – це специфічна діяльність, спрямована на формування у студентів теоретичної свідомості та мислення. Саме від сформованості теоретичного мислення, яке змінює мислення емпіричне, залежить характер всіх знань, які набуватимуться протягом подальшого навчання

Навчально-організаційний супровід - допомога учасникам освітнього процесу в організації освітнього процесу, написання та моніторинг виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами, організацію індивідуальних консультацій тощо;

Особа з інвалідністю - особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Особа з особливими освітніми потребами - це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади.

Психологічна безпека освітнього середовища навчального закладу – це середовище, вільне від проявів психологічного насильства у взаємодії, яке сприяє задоволенню потреб у особистісно-довірчому спілкуванні, створює референтну значимість середовища та забезпечує психічне здоров'я учасників навчально-виховного процесу.

Психолого-педагогічні послуги — це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладу освіти.

Психолого-педагогічний (психолого-андрагогічний) супровід - системна діяльність, яка включає надання психологічної та педагогічної допомоги здобувачам освіти з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу.

Розвиток людини – надання можливостей для навчання та розвитку, творчого інтелектуального зростання особистості, вибору дітьми і дорослими жити значущим для них життям, яке заслуговує на підтримку.

Система цінностей – керівні принципи, що спрямовують наші дії і спосіб присутності у найважливіших сферах життя.

Стереотип - це упереджена ідея або набір ідей, узагальнень, часто несвідомих, які люди застосовують до груп людей, місць чи ситуацій.

Студент (від лат. “studiare” – “той, хто старанно працює, оволодіває знаннями, навчається”) – це активний, самостійно організуючий свою діяльність суб’єкт педагогічної взаємодії.

Студентство – це особлива соціальна категорія, специфічна спільнота людей, організаційно об’єднаних інститутом вищої освіти.

Студентоцентроване навчання - підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб’єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу;

Толерантність – це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості.

Упередження – це ірраціональне, негнучке ставлення до цілої категорії людей. Можливі і позитивні упередження, але звичайно упередження являє собою негативні почуття – антипатію, ворожнечу, або навіть страх.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алгоритм діяльності психолога в умовах інклюзивної освіти. Режим доступу: http://www.rozdoznezhosh.edukit.kherson.ua/inklyuziya/algoritm_diyalnosti_praktichnogo_psihologa_i_socialnogo_pedagoga_v_umovah_inklyuzivno_i_osviti_vklyuchaye/
2. Арц О.В. Теоретична модель особи з комплексом гандикапу та основні форми його прояву. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія.Психологічні науки. Вип. 2. 2021. С.7-13.
3. Бондар Т.І. Створення інклюзивного освітнього середовища в системі вищої освіти України. URL :http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/bondar_t.i._developing_the_inclusive_setting_in_higher_education_institutions_in_ukraine.pdf
4. Бочелюк В. Й., Турубарова А. В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
5. Виртосу І. Універсальний дизайн: практичні поради для кожного / І.Виртосу, Т. Печончик. К: СГОЛЗІК, 2019. 39 с.
6. Давиденко Г. В. Інклюзія у вищих навчальних закладах Європейського Союзу: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 314 с.
7. Декларація принципів толерантності [Електронний ре-сурс] : документ від 16.11.1995р. Верховна Рада України : [сайт]. Текст. Київ, 2017. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
8. Доступність та універсальний дизайн: навчально-методичний посібник. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. К. 2013.128с.
9. Доступність університетської освіти для осіб з обмеженими можливостями в сучасній Україні. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:t83is8qFjucJ:www.sociology.kharkov.ua/socio/docs/magazin/soc_fut/1_2010/10.pdf+&cd=12&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
10. Дятленко Н.М. Розвиток навчального закладу на основі інклюзивних цінностей (2014). Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6901/1/N_Dyatlenko_VMDZ_8_IPPO.pdf
11. Єрмоменко О.А. Сутність педагогічного супроводу освітнього процесу. Режим доступу: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2768/1/12yoaaep.pdf>
12. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
13. Закон України «Про архітектурну діяльність»;
14. Закон України «Про будівельні норми»;
15. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 20.
16. Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності».

17. Закон України «Про дошкільну освіту» // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49.
18. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 28.
19. Закон України «Про освіту» від 24.06.2020 №2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19#Text>
20. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
21. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 21.
22. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів України»;
23. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30.
24. Закон України «Про професійно-технічну освіту» // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 32.
25. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 2-3.
26. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»;
27. Закон України «Про соціальні послуги» ;
28. Захарчук М.Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні. Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska.htm>
29. Зінченко О.О. Психологічний супровід становлення особистості в освітньому просторі (2017). Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-psykholohichni-umovy-standovlennia-osobystosti-u-suchasnomu-suspilstvi/prohrama/6219-psykholohichnyy-suprovod-standovlennia-osobystosti-v-osvitnomu-prostorii#:~:text=>
30. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман Джоан Деппелер, Девід Харві]; пер. з англ. К.: - СПД – ФО Парашин І.С. 2010. 296 с.
31. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019.- 300с.
32. Інклюзивна освіта: шлях в майбутнє. Женева. 2008 р.
33. Інклюзивне навчання: вибір батьків / А.А. Колупаєва, Л.М. Наконечна, - Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру». 2018. 56 с. (Інклюзивне навчання за нозологіями).
34. Керівні рекомендації для інклюзії: забезпечення доступу до освіти для всіх. ЮНЕСКО, 2008 р.
35. Клопота А.Є Теоретичний аналіз бар'єрів інтеграції в суспільство осіб з порушеннями зору // Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/7589/1/Klopota.pdf>

36. Клопота Є.А. Професійне становлення та психологічний супровід осіб з глибоким порушенням зору // Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/61>

37. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

38. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання/ А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 160с. – (Інклюзивна освіта).

39. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка/ А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 112с. (Інклюзивна освіта).

40. Комітет з прав осіб з особливими освітніми потребами ООН : Зауваження загального порядку №4 (2016). Поширення: Загальне. 2 вересня 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.soippro.edu.ua/images/Мобільна_сторінка/Інклюзивна_освіта/Нормативноправове_забезпечення/Конвенція_ООН_про_права_осіб_з_інвалідністю_2016.pdf (дата звернення: 14.09.2018). Режим доступу: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1185/1130>

41. Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю

42. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14.12.1960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174 (дата звернення: 14.09.2018).

43. Конвенція про права інвалідів ратифікована ВР України в 2009 р.

44. Конституція України, 1997 р. // Преса України.

45. Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта/ Г.Ю.Кравченко , Г.О.Сіліна. – Харків: Вид-во «Ранок», 2014. 144с. (Серія «Наша школа»).

46. Липа І. Ю. Толерантність в інклюзивному процесі: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 66 с. Режим доступу: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3988/1/ПОСІБНИК-1-A5.pdf>

47. Лідерство та інклюзивна освіта : навч.- метод. посіб./ Єфімова С. М., Королюк С. В.; за заг. ред. Колупаєвої А. А. — ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. — 164 с.— (Серія «Інклюзивна освіта»).

48. Мазай Л.Ю. (2019) Проблема інвалідності у ціннісно-орієнтаційній системі психотерапевтичної роботи груп-аналітичного спрямування. Режим доступу: http://groupanalysis.com.ua/wp-content/uploads/2019/05/Мазай-Л.Ю._доповідь.pdf

49. Методичні рекомендації для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / Н.С. Івашура, А.В. Ангелова. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру». 2018. 48с. (Інклюзивна освіта).

50. Міщенко М. Психологічний супровід студентів з особливими потребами. Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12794/1/Psyhologichniy%20suprovid%20studetiv%20z%20osoblyvymy%20potrebamy.pdf>

51. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика з інклюзивного навчання. Модулі 1-3 / уклад. Л.М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. – Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г.М., 2020. – 235с.

52. Навчально-методичний посібник «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів», МФ «Відродження». К., 2018. 150с.

53. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-prokomandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimipotrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>

54. Ніколаєнко С.В. Формування готовності викладачів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації до впровадження педагогічних технологій в умовах післядипломної освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. 2013. №7 (50).

55. Новий освітній простір: Рекомендації. – Режим доступу: <http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf>

56. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти : методичні рекомендації. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 2017. 92 с.

57. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник:/ за заг. ред.. Колупаєвої А.А. К: «А. С. К.», 2012. 308 с.

58. Павлова І.Ю. Проблема самоусвідомлення образу «Я» в осіб з ДЦП. Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/241>

59. Панченко Т.Л. Психологічна безпека інклюзивного освітнього середовища. Науковий часопис. Спеціальна психологія. 2014. С. 327-332.

60. Паркер Роерден Лора «Не смійся з мене: просвітницько-профілактична програма тренінгових занять». Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/18336/> .

61. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

62. Півторак М. В., Пасічник Н. С., Цвид-Гром О. П. Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю в контексті освітньої діяльності ВНЗ : монографія /за заг. ред. Я. В. Новака. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. 211 с.

63. Порадник для учасників інклюзивного процесу Літньої школи інклюзії 2018: Кроки у майбутнє. 46с.

64. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

65. Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій: український і зарубіжний досвід: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. 340 с.

66. Процес становлення інклюзії та інклюзивного навчання. Режим доступу: <https://sites.google.com/site/inkluzivnenavcannavukraieni/home/1-1-proces-standovlenna-inkluziie-ta-inkluzivnogo-navcanna>

67. Психологічна безпека особистості: комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» / Укл.: Г.В. Ложкін, Т.Е. Чукавіна. – К. : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2016. 47 с.

68. Психологічна безпека. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0

69. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/709275/1/інклюзія.pdf>

70. Психологічні аспекти інтеграції в суспільство людей з вадами слуху. Режим доступу: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/nvsp_01_2018/06.pdf

71. Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах модернізації освітньо-виховного простору. Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/school/method/upbring/1334/>

72. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. К.:ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ». 2010. (Серія «Інклюзивна освіта»).

73. Ставицький О.О., Ставицька О.Г. Особливості прояву гандикапності у представників різних професій. Режим доступу: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_1/23.pdf.

74. Сходинки інклюзії: наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків / [О.А. Тельна, В.О. Маланчій, Н.О. Дацьо, С.М. Сидорів, О.Д. Селепій, Н.В. Весніна, Н.П. Приймак, Л.М. Сидорів]; за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ, 2019. 155с.

75. Універсальний дизайн в медичних закладах: метод. Посібник /Автори-упорядн.: Л.Байда, О. Іванова / за заг. Ред. О. Іванова; ПРООН в Україні, Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». К.: Ваіте, 2019. 56с.

76. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред. Софій Н.З.,- К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015.76с.

77. Харченко А.С. Психологічна безпека особистості викладача вишу. Науковий вісник 2 (2). Серія психологічна. 2012. С. 443-450.

78. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Т.П. Цюман. К.: 2018. 56 с.

79. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Байда Л. Ю. К., 2015. 60с.

80. Inclusion of Students with Special Educational Needs : Post-Primary Guidelines. Електронний ресурс. Доступ: https://www.education.ie/en/Publications/Inspection-ReportsPublications/Evaluation-Reports-Guidelines/insp_inclusion_students_sp_ed_needs_pp_guidelines_pdf.pdf

81. Psychological safety. Режим доступу: <http://sanctuaryweb.com/TheSanctuaryModel/THESANCTUARYMODELFOURPILLARS/Pillar3SharedLanguage/S=SanctuaryasaSafetyCulture/PsychologicalSafety.aspx>

82. The Seven Principles for Inclusive Education . Електронний ресурс. Доступ: <http://www.tolerance.org/sites/default/files/general/ED%20-%20Seven%20Principles.pdf>. Training. Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/training>

Інформаційні ресурси

1. Актуальні питання сучасної психології - http://library.sspu.sumy.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii

2. Актуальні проблеми психології. Режим доступу: <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dliaavtoriv>

3. База даних PsycINFO Американської психологічної асоціації <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>

4. Електронна бібліотека НПН України. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua>

5. Електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>

6. Інклюзивне навчання. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

7. Конвенція ООН інвалідів про права людей з інвалідністю: ключові документи та ресурси. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

8. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua>

9. Пошукова система по повних текстах наукових публікацій Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/>

10. Термінологія законодавства. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/27863/term/27863>